

segueix per *via-Brea*. Ara bé aquesta via seguia cap a Bna. a través del Vallès. I la *Breda* (2) de Parets del Vallès, no sols es trobava sobre aquesta via, perquè aquí el nom s'aplicava primordialment a la *via*, com ho hem posat de relleu en les mencions de 1064 i 1067.

Abrera (3) és a la gran ruta central de Catalunya, la de *Barcino* a *Ilerda*, i quasi a la cruïlla amb la de *Barcino* a *Tarraco*, que se separen un parell de k. abans, vora Martorell. És més: *Abrera* es troba en un paratge decisiu del camí de posta multisecular de Barcelona a Lleida i Aragó; i qui en vulgui prova colpidora, llegeixi el viatge del Baró de Maldà (*Calaix de Sastre*, anys 1780, vol. II, i *Excursions*, p. 90), on veurà les peripècies que sofreixen els seus cavalls de posta, en els barrancs que es travessen entorn d'*Abrera* (i a *Esparreguera*).

El nom plural *Breses* del Conflent (7) és en el gran camí que puja de Prada cap al Coll de Jau i el Llenquadoc, ja en la part alta de la vall: el punt decisiu.

Deduïm-ne, doncs, que el nostre múltiple NLL ha de venir d'EPORĒDA 'el lloc que s'hi viatja a cavall', amb el mot original cèltic, abundantment comprovat des de l'Antiguitat.

Una variant formativa lleu EPOREDIA va donar el nom d'*Ivrea*, *Ἰπορῆδια* des d'Estrabó, i en una infinitat d'escriptors i inscripcions romanes (llarga llista en Holder III, 1450-2); *Ivrea*, la ciutat 50 k. al N. de Torí, en la gran ruta del Sant Bernard, des de Torí, Milà, Vercelli, Novara, Alessandria: per aquí viatjaven amb carro o amb cavalls de posta tots els romans i gallo-romans.

Compost del cèltic EPOS 'cavall' (= ll. *equos*, gr. *ἵππος* etc.); i del cèlt. RED- 'jo viatjo', irl. ant. *riadim* (Pok., *IEW*, 861.1 ss.); d'on vénen també el germ. comú RĪDAN 'cavalcar', ags. *rād*, angl. *road* 'carretera', ky. ant. *ruid* «expeditus», letó *raidīt* 'trametre urgentment', i el manlleu cèltic que va donar el ll. *reda* 'carreta de quatre rodes'.

La formació amb EPO- està representada per altres NPP encara, en l'Antiguitat: especialment EPOREDORĪX, pròpiament 'capitost dels qui van a cavall', tan sovint citat entre els noms dels combatents contra Cèsar, com els dos prínceps dels Aedui (*De B. Gall.* VII, 67.7, 38.2 i passim en *De Bello G.*). Continua viuen altres personatges gals: *Eporodios* (Holder I, 1452); després, ja sincopat i amb la -b- evolutiva *Ebredus* (Holder) i *Whattmough*, *Dial. Anc. Gaul*, 156, 158, p. 50 122; en fi ky. *abrywdd* 'veloc' (*IEW*, 86.113).⁵

Per a nosaltres res més orientador que la situació dels tan repetits NLL *Breda/Abrera/Brea/Breses*. Car també hi ha camins comprovables al costat dels nostres 4), 5), 6): 4), p. ex., és vora el Congost que mena a Vic; 5) vora el que puja des de la Plana a Xodos i Aragó; 6) prop de la ctra. de Perpinyà al Coll del Portús. Altrament notem que els boscos (on es troben aquests tres) són precisament el gran lloc per muntar a cavall.

Notem que *Abrera* forma amb *Bedorc* i *Lavern* (Çavern) un petit grup de celtismes toponímics en el baix Anoia.

El detall de l'evolució fonètica també es comprova punt per punt. La -P- restaria intervocàlica fins al període pre-romànic (per més que Plutarc ja usi una variant amb -b- (Holder 1452.30 ss.); així EP'R- esdevindria primer *Ebr-*; i després vingué l'afèresi *Br-*. Però ja hem vist que la vocal inicial s'ha conservat en el cas d'*Abrera*, i no sols quedant com *A-* moderna, perquè hi tenim testimonis segurs de *Ebrera*, amb *E-* en el S. XVI, de *Ab-* tres en els Ss. XV i XVI; àdhuc per a 1) trobem un cas de *Ebrea* en el doc. de 1475, menys segur. Que després es generalitzi l'afèresi en tots els altres sis noms no és pas més estrany que en els casos dels NLL immediats *Apierola* > *Pierola*, *Apiera* > *Piera*, *Aqualba* > *Gualba*.

És possible i fins versemblant que també tinguem descendents del nostre tipus EPOREDA en els dominis lingüístics al nostre Ponent. *Brea de Aragón*, mun. p. j. Calatayud, 1600 hab., ja anomenada a. 1128 (*EEMCA* III, 541); població amb moriscos en el S. XVI o principis XVII (Reglà, *Est. Moriscos*), activa industrialment a fi del S. XVII, en què exportava molt cap a Castella (Lacarra, *Aragón en el pasado*, p. 207): és 15 k. al N. de Calatayud damunt la grossa carretera de Saragossa a Sòria. *Brea* de Tajo, p. j. Chinchón, prov. de Madrid. *La Brede*, castell de la Gironda al Sud de Bordeus; o sigui en domini gascò, on les -d- intervocàliques es mantenen intactes. *Breia*, poble petit del concelho de Vila Nova de Cerveira a l'esq. del Minho a uns 12 k. de la desembocadura. I no sé si *Abreio* Tras os Montes, 10 k. al N. del Douro, uns 10 k. d'on aquest riu surt de la frontera espanyola per internar-se a Portugal.

¹ Com és sabut, darrere l'accent la llengua ha variat dialectalment entre *z* i zero: *riquesa/riqueza*, *llampresa/llamprea*, *alosa/alosa* < ALAUDA. La forma *alosa* ha predominat, però no gaire, en aquesta comarca: *alova* diuen, p. ex., a Malgrat (XLV, 104). Per al pas ulterior de la -z- (< D) a -r-, veg. l'explicació, i gran nombre d'exs. en *E.T.C.* I, 61, n. 95, i pp. 39 i 63. — ² En un doc. de 1168 hi ha *Cabrera* però no és *Abrera* (com preguntava MiretS *BABL* I, 134) sinó *Cabrera* d'Anoia (menys de 20 k. a l'O.), per més que vagi amb alguns pobles intermedis, com *Pierola*. — ³ Cf. *Apraja* i *Napraja* llocs de Toscana que deuen venir d'aquí (*Pieri*, *Top. Arno*, 364). — ⁴ Gamillscheg (*Rom. Germ.* I, 352, II, 64), per mor d'encabir-hi una etimologia del NL arag. *Brea*, es llança a suposar que també vagi existir en el dialecte visigòtic; però aquest res no té a veure amb l'oberdeutsch dels longobards: això no passa de ser un altre postulat arbitrari. — ⁵ Més testimonis toponímics de REDA en hispano-cèltic, es poden veure, en el meu estudi de toponímia gallega publicat en *Coloq. Prerr. Salam.* 1974, 96-97, amb l'etimologia de *Becerreá* BERGEDO-REDÁ-NA, on sembla que REDA té el sentit de 'camí carrossable' (que mena al *Bierzo* BERGEDO-).